

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 165/2025 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen oppilaiden tasa-arvoisesta lukutaidon opetus- ja kirjallisuuskasvatuksesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Hanna-Leena Mattilan/kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 165/2025 vp:

Miksi lukion opetussuunnitelmassa oleva määräys kokonaisteosten lukemisesta ei voisi soveltua myös peruskoulun opetussuunnitelman perusteisiin,

miten opetusministeriö ja/tai Opetushallitus aikoo seurata, millainen vaikutus elokuussa 2025 voimaan tulevilla äidinkielen ja kirjallisuuden lisätunneilla on oppimistuloksiin,

millä perusteella molemmat 1.8.2025 voimaan tulevat äidinkielen ja kirjallisuuden lisätunnit kohdistetaan ainoastaan alakouluun,

miksi yläkoulu ei saanut edes yhtä lisätuntia,

toteutuuko oppilaiden tasa-arvoinen lukutaidon opetus- ja kirjallisuuskasvatus, kun yhteiset käytänteet ja minimitavoitteet puuttuvat,

tarkentaisitteko väitettä "haasteelliseksi kirjojen määrän määrittelyn opetussuunnitelman perusteiden tasolla tekee se, että kirjojen laajuudet ja laatu voivat vaihdella paljon" ja

kertoisitteko mihin tutkimusnäyttöön perustuu väite "luettavien kirjojen tarkka määrittely voi johtaa jopa vähäisempään lukemiseen kuin mitä nykyisin toteutuu"?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Perusopetuslain (628/1998) 2 § säättää opetuksen tavoitteista. Sen mukaisesti perusopetuslaissa tarkoitettun opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Perusopetuslain 3 §:n mukaisesti opetuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita siten kuin perusopetuslaissa säädetään.

Perusopetuslain 11 §:n mukaisesti perusopetuksen oppimäärä sisältää, sen mukaan kuin 14 §:n nojalla säädetään tai määrätään, kaikille yhteisinä aineina myös äidinkieltä ja kirjallisuutta.

Perusopetuslain 14 §:n mukaisesti valtioneuvosto päättää perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen yleisistä valtakunnallisista tavoitteista sekä perusopetukseen käytettävän ajan jakamisesta eri oppiaineiden ja aineryhmien opetukseen sekä oppilaanohjaukseen (tuntijako). Opetushallitus päättää perusopetuksen eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien, oppilaanohjauksen ja muun perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja koulun yhteistyön ja oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista (opetussuunnitelman perusteet).

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen eri tavoitteistossa on kuvattu lukemiseen ja tekstien tulkitsemiseen liittyviä tavoitteita, jotka toteutuessaan opetuksessa monipuolisesti kehittävät oppilaiden lukutaitoa. Äidinkielen ja kirjallisuuden opinnot integroivat oppiaineen eri tavoitealueita niin, että mm. monet kirjoitus- ja keskustelutehtävät edellyttävät lukemista. Lukumotivaation ja tulkinnan taitojen kehittymisen ohella tärkeää on tunnistaa lukemisen elämyksellisyys, jota perusteet korostavat. Lukukokemusten kehittyessä oppilas oppii valitsemaan itseään kiinnostavaa luettavaa sekä opettajan ohjaamana laajentamaan ja monipuolistamaan lukemiensa tekstien valikoimaa.

Lukemiseen innostamisessa keskeistä on tukea oppilaiden lukumotivaation ja lukemismyönteisen asenteen kehittymistä, jolloin opettajien ammattitaidolla ja sopivan luettavan kirjallisuuden valinnalla juuri tietylle oppilasryhmälle tai yksilölle on iso merkitys. Suomessa on myös totuttu ajattelemaan, että koulutetut opettajat osaavat valita sopivan määrän luettavaa ja käsitellä luettua tarkoituksenmukaisella tavalla oppilaiden kanssa. Keskeistä on, että mahdollisimman monipuolisen kirjallisuuden hyödyntäminen opetuksessa tehdään sujuvaksi. Valinnanmahdollisuus ja monipuolinen kirjavalikoima tukevat myönteistä asennetta lukemiseen. Myönteisen ja yhteisöllisen lukemiskulttuurin luominen koulussa on merkittävää, sillä nämä asenteet voivat heijastua myös vapaa-ajan toimintaa ja tuottaa lukutaitoa kehittävää omaehtoista lukemista.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksen tavoitteet asettavat laajan, velvoittavan ja tasavertaisen pohjan opetuksen toteuttamiseen. Esimerkiksi suomen kieli ja kirjallisuus -oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa T16 vuosiluokkakokonaisuudessa 7–9 on kuvattu osaamisen tasot päättöarviointia varten: arvosanan 5 osaamiseen edellytetään, että oppilas on lukenut muutamia kokonaisia kaunokirjallisia tekstejä. Arvosanan 7 osaamista osoittaa, että oppilas on lukenut osan lukuvuosittain sovitusta teoksista, ja arvosanan 8 osaamista osoittaa, että kaikki lukuvuosittain sovitut teokset on luettu. Paikallisessa opetussuunnitelmassa voidaan tarkentaa, mikä vuosittain luettava teosten määrä on. Opettajan päätettävissä on, miten laajoja teoksia luetaan.

Opetushallitus on tuottanut opetussuunnitelman perusteiden yhteydessä myös kirjallisuuden lukemisen tueksi tukimateriaalia, jossa annetaan esimerkkejä siitä, miten lukeminen eri vuosina kehittyy:

1–2-luokilla luetaan lasten tietokirjoja, lasten runoutta, kansansatuja, taidesatuja ja saturomaaneja. 3–6-luokilla luetaan lasten- ja nuorten tieto- ja kaunokirjallisuutta, johon sisältyy tietysti myös runous ja näytelmäkirjallisuus. 7–9-luokalla lukeminen painottuu nuortenkirjallisuuteen, mutta repertuaaria laajennetaan soveltuvien osin myös aikuisten kirjallisuuteen.

Yhdeksänvuotisen peruskoulun aikana luetaan sekä klassikoita että nykykirjallisuutta. Klassikkokirjallisuuteen kuuluvat perinteiset niin suomalaiset kuin kansainvälisetkin sadut, novellit, romaanit, tietokirjat, runot ja näytelmät. Nykykirjallisuuteen kuuluvat elävien kirjailijoiden vanhat ja uudet teokset. Kirjojen lukeminen ei ole välineestä kiinni, sillä kirjat ovat saatavuuden mukaan perinteisiä printtikirjoja tai teknologian mahdollistamia digikirjoja.

Yläkoulussa kirjallisuuden opetus syvenee kirjallisuuden tuntemuksen osalta. Kirjallisuutta tarkastellaan myös lajilähtöisesti ja historiallisena jatkumona. Vuosiluokilla 7–9 perehdytään eri kirjallisuuslajeille tyypillisiin piirteisiin ja perehdytään suomalaisen kirjallisuuden vaiheisiin osana länsimaista kirjallisuutta.

Perusopetuksessa lukutaito kehittyy kaikkien oppiaineiden opiskelun yhteydessä, kun tuotetaan ja tulkitaan erilaisia tekstejä. Lukutaitoa tukee monipuolisesti kielitietoinen opetus. Opetushallituksessa toimiva Lukutaito-ohjelma on tuottanut kielitietoisuuden opetuksen toimintatapojen tukemiseksi laajan Monilukutaitoa kielitietoisesti eri oppiaineissa -materiaalin.

Perusopetuksella ja lukiolla on yhteisiä yleissivistäviä ja perustaitoihin liittyviä tavoitteita. Opetushallituksen laatimat opetussuunnitelmien perusteet mahdollistavat systemaattisen lukutaidon kehittämisen polun, joskaan lukiokoulutukseen ei osallistu koko ikäluokka.

Lukiokoulutus kokonaisuudessaan tukee syvällisen lukutaidon kehittymistä ja luettavaksi edellytetyn kirjallisuuden määrä on suhteutettu niin, että luettavat teokset ehditään käsitellä äidinkielen ja kirjallisuuden opintojen yhteydessä. Lukion äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineen eri oppimäärille on ollut tarve päättää tarkemmasta luettavan kirjallisuuden määrästä kuin perusopetuksen opetussuunnitelmassa. Etenkään suomi/ruotsi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärän näkökulmasta kirjamäärän määrittäminen perusopetuksessa ei olisi mielekäs lähtökohta opetukselle, johon osallistuvien oppilaiden osaaminen ja lähtökohdat vaihtelevat paljon. Tavoitteiden tarkentamista on hyvä pohtia jatkokehittämisen yhteydessä.

Kuluvalla hallituskaudella perustaitoja vahvistetaan lisäämällä perusopetuksen vähimmäistuntimäärää kolmella vuosiviikkotunnilla laajentamatta opetussuunnitelmaa.

Tavoitteena on nostaa suomalaisten oppimistuloksia ja koulutustasoa sekä vahvistaa perustaitojen osaamista, jotta jokainen saavuttaisi peruskoulusta riittävät perustiedot ja -taidot.

Vuosiluokilla 1–2 sekä äidinkielen ja kirjallisuuden että matematiikan opetusta lisätään yhdellä vuosiviikkotunnilla ja vuosiluokilla 3–6 äidinkielen opetusta lisätään yhdellä vuosiviikkotunnilla. Yhteensä opetuksen määrä vuosiluokilla 1–6 lisääntyy siten kolme vuosiviikkotuntia. Muutokset tulevat perusopetuksessa voimaan 1.8.2025 lukien.

Lausunnolla olleen perusopetuksen vähimmäistuntimäärää koskeva esitysluonnoksen osalta lähes kaikki lausunnonantajat suhtautuivat positiivisesti perusopetuksen vuosiviikkotuntien lisäämiseen. Tuntien lisäämistä nimenomaan luku-, kirjoitus ja matemaattisten perustaitojen harjoitteluun pidettiin perusteltuna keinona vastata oppimisen tason heikentymiseen. Osaamisen perusta luodaan koulutien alkuvaiheessa. Myöhempi oppiminen ja elämässä pärjääminen perustuu pitkälti etenkin luku- ja kirjoitustaitoon. Sen vuoksi pidettiin hyvänä, että lisäresursseja kohdennetaan perusopetuksen alaluokille. Tuntilisäyksiä pidettiin myös oppilaiden yhdenvertaisuutta lisäävinä, koska se nähtiin keinona tasoittaa perheiden erilaisia mahdollisuuksia tukea oppilaita koulunkäynnissä.

Perustaitojen arviointia äidinkielessä ja matematiikassa seurataan Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) pitkittäisarvioinneissa, joissa oppilaiden osaamisen kertymistä seurataan ensimmäiseltä luokalta. Tuntimäärälisäysten vaikuttavuuden osalta on mahdollista tehdä vertailua peräkkäin toteutettavien pitkittäisarviointien avulla, joista käynnissä oleva ajoittuu vuosille 2018-2027 ja seuraava pitkittäisarviointi toteutetaan 2027-2037. Jälkimmäisessä arvioinnissa mukana olevat oppilaat opiskelevat uuden tuntimäärän mukaisesti.

Muilta osin viitataan kirjallisen kysymyksen vastaukseen KKV 109/2025 vp.

Helsingissä 10.6.2025

Opetusministeri Anders Adlercreutz

VN/15558/2025-OKM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: